

F e l j e g y z é s

V L tud. igazgató úr részére
/1094 Bp. Páva-u. 39/

K F ny. főiskolai tanár vagyok. Szúcson születtem /Hevesm./ Az ELTE. Állam és Jogtud Karán szereztem jogi diplomát. Szűkebb szakterületem a jogon belül az alkotmányjog. Nyugdíjba vonulásom óta szülőfalum történetével foglalatoskodom. Az év nagyobb részét általában -hét hónapot- ui. Szúcson töltöm falusi házámban. Már fiatal koromban is érdeklődtem a középkorban elpusztult, majd a XVIII. szd elején más helyen felépült községünk sorsáról. Most van és volt lehetőségem komolyabb kutató munkával egy másfél száz oldalas monográfia kéziratát megírnom. Ezen belül egy-egy fejezetben tényszerűen foglalkoznom kellett a kislétszámú zsidósággal és nagyobb számú cigánysággal.

Általában.

A zsidósággal azért is, mivel 1944 május elejétől június elejéig szülőfalum egyik falurészében – Bagoly-lyukban, ma egyszerűen Bagolyuk a neve- gettót alakított ki az akkori hatalom és 1285 embert –fiatalt és öreget, valamint gyermekeket- tartott itt fogva embertelen körülmények között egy hónapig.

Hevesmegye zsidó népessége 44-ben kb. 7000 fő volt. Az egri, gyöngyösi és pétervásárai járás, valamint Heves nagykg. zsidóságát hozták ide.

Szúcs kg. lakosai száma kb. 800-850 volt ekkor. A két községrész egymástól kb. 2-2,5 km. távolságra fekszik. Ez azért adódott így, mivel a szd.fordulón Szúcs kg. Bagoly-lyuknak nevezett erdődűlőjében a szénbányászat kezdetekor egy bányászkolóniát épített ki az Rt. közvetlen a lemélyített lejtaknák közelében. Ezzel szerették volna megtakarítani a munkások szállításának költségeit. A kialakított kolónia aztán természetesen az ezerkilencszázötvenes évek óta közigazgatásilag Szúcshoz tartozott és ma is tartozik.

Előtte kilakoltatták a bányászcsaládokat, mintegy 400-450 embert, és helyükre zsúfolták be a több mint ezer zsidó embert. A lakások közműellátottsága alacsonyszintű, mondhatni komfortnélküli fokozatú volt. Én 16 éves voltam 44-ben és saját szememmel tapasztaltam meg nyomorúságukat. Már amennyit meglehetett közvetett úton tapasztalni, illetve, mikor szekerekkel ideszállították őket a hozzánk 12 km-re lévő Szarvaskő-i vasútállomásra. Nagypám és más rokonaim, akiknek fogatuk –lovuk és szekerek- volt kötelesek voltak „robotba” ideszállítani őket, bár Ők megfizették az utazási költséget is.

A Hevesmegyei zsidóság történetét egyébként O Dr. Sz Á , a Tiszafüredi Múzeum igazgatóhelyettese egy disszertációban dolgozta fel. Én a Hevesmegyei Könyvtárban találkoztam a könyvalakban megjelent dolgozattal. Kérésre Á –miután megtudta szándékomat- készségesen küldött egy példányt. Önök is szerezhetnek tehát tőle. Gazdag, tudományos igényű feldolgozott anyag. Sajnos személyesen még nem tudtam Vele találkozni. Idős korom bizony már olykor korlátokat szab tettvágyamnak.

Konkrét megjegyzéseim.

Két zsidócsaládról tudok, mely falunkban szatócsboltot, korcsmát üzemeltetett, különböző anyagok felvásárlását végezte. Az öreg F D bácsinál mindent meg lehet kapni és mindent el lehetett adni. W A , másként D bácsi pedig az élsztőt nem dekában, hanem dekóban mérte, ami annyit jelentett, hogy az kicsivel mindig több volt, mint a kereszény boltos dekája. D bácsi fiai révén hentes és mészárszéket is üzemeltetett, ami azt jelentette, hogy friss hússal látta el a falu és közvetlen szomszédfalubelieket.

F D nak egyébként kilenc gyermeke volt. Ő maga és felesége J J természetes halállal haltak meg, de három lánya és egyiknek férje is, valamint egy a Holokauszt-áldozat.

A nyolc tagú W családból négyen estek áldozatául a Holokausztnak.

1. Itt jegyzem meg, hogy W A nem Szúcsoson született, mint ez nyilvántartásukban szerepel, hanem Fedémesen. Egyéb adata helyes, tehát 1877 június 24.-én született, anyja C J Utolsó lakhelye Szúcs volt.

2. Dr. S A egykori körorvosunk és Felesége adata is módosításra szorul. Dr. S A valóban 1880-ban született, de nem Beckón, hanem Beczkón. Anyja neve S K valóban. Utolsó lakhelye Eger. Ő viszont, mint az egri zsidó tanács egyik tagja –és ez a lényeges dolog- látva és egyben félve a reá és Nejeére váró „kálváriától” saját kezüleg vetett véget életüknek Kerecsenden, a téglagyárban, ahová Egerből szállították ki őket. Méregtartalmú injekciót fecskendezett testükbe. Ezt az információt az egercsehiben lakóktól kaptam, mivel interjúkat is készítettem készülő monográfiámhoz.

Egercsehibányatelep ui. a másik bányász kolónia, mely a kilencszáztizes években épült ki a környékünkön Szúcsstól kb. 1-1,5 km- re. Neve azért lett Egercsehi-bt., mivel ez már a szomszédos Egercsehi falu határában lévő Pince dűlőben épült ki.

S dr. és Neje viszont valóban 1944 júniusában haltak meg, de nem Auschwitzben, hanem Kerecsenden. Szándékozom egyébként a kerecsendi halotti anyakönyvben ellenőrizni, amit az egykori betegek biztosan állítanak. Bár nem sok a remény, hogy anyakönyvezték. Így nem anyakönyvezték Szúcsoson azt a magyar partizánt sem, akit 1944 szeptember 8.-án lőttek agyan erdeinkben. Természetesen a fent leírt körülmény mitsem változtat azon, hogy S dr. és Neje Holokauszt- áldozat.

3. L B 34 éves „volt kereskedő” és R R 33 éves „házaspár”, ugyancsak Bagolyuk „kényszerlakói” voltak 1944-ben. Május 25.-én született Z nevű gyermeküket az Egercsehi születési anyakönyvbe jegyezték be -mivel 1944-ben Szúcs nem volt önálló anyakönyvi kerület- tehát a születés ténye nem vitás. Az Önök eltűntjei között nem találtam a kis L Z t. Javaslatom, hogy az egercsehi anyakönyvi bejegyzésre hivatkozva szerepeltessék a Holokauszt áldozatok között. Szüleik korát figyelembevéve –33, illetve 34 évesek voltak- ui. feltételezhető, hogy életbe maradtak, de egy hónapos gyermeküket biztosan megölték, vagy valamelyik vagonban halt meg.

Találtam ugyan az eltűntek között egy L B 1911-ben Budapesten született férfit, akiről feltételezhetnénk, hogy a kis Z apja volt. Ez a feltételezés azért kétséges, mivel a bagolyuki gettóba a vidéki zsidókat gyűjtötték össze, ennek a L B nak a lakhelye pedig az V. kerületi Sallai L.-u. 4.sz.-u ház.

4. Az áldozatok között találtam két Egercsehi lakhelyű férfit I J és I Gy t. Illés J adatát kiegészítendő jelzem az Egercsehi házassági anyakönyv alapján, hogy 1941-ben, mint özvegy, bányatisztviselő megnősült. Felesége a Szúcsoson született, de Egercsehiben lakó Sz I lett. I J apja neve I D.

A sok közül ez is egy példa, hogyan próbáltak menekülni emberek a reájuk váró rossztól. J 33, Felesége pedig csak 19 éves volt. Faluhelyen ilyen nagy korkülönbséggel nem igen kötöttek házasságok. I Apja, lánya születése után egy évvel tbc-ben halt meg, tehát a szegény özvegy Anyja nyilvánvalóan egy formális házasságkötéshez adta beleegyezését 1941-ben. Sajnos, mint látjuk az I testvérek nem menekülhettek a munkaszolgálati kötelezettség alól, „golyófogóként” veszítették életüket.

5. O né disszertációjából –223. oldal- tudtam meg, hogy L M túlélő mondta el K S kisebbik fiának, Gy nak, tragikus történetét. Mivel tudtommal K Gy neve nem ismert, mint áldozat, nyilvántartásukat egészítsék ki, amennyiben javaslatomat autentikusnak találják.

1936-ban kiadott Hevesvármegyei Ismertető és Adattárban megtaláltam K S műszerész nevét. Felesége Boné I . Két fiuk volt József az idősebb és a kisebb Gy . Feltételezésem szerint erről a gyermekről beszélt L K ugyan Miskolcon született, de 1927-ben Hevesre helyezte át vállalkozását, tehát 1944-ben itt élt. A hevesi zsidókat pedig Bagolyukba deportálták. A család tragédiája egyébként az, hogy bár K felesége más hitről tért át a zsidó vallásra, Gy fiukat a jog szerint zsidónak kellett tekinteni. Az Anya könyörgése ellenére nem mehetett el a 10-13 éves gyermekkel, aki nyilvánvalóan „egyből a gázba került.”- ahogyan ezt L M visszaemlékezésében elmondta.

Egyetlen probléma az lehet, hogy L fűszerkereskedőnek tudta K t, amit ilyen hosszú idő eltelte után lehet az Ő tévedésének tekinteni, mivel egyéb más adat hiteles. Az is elképzelhető persze, hogy 1936 után –az Adattár ugyanis ekkor jelent meg- Krausz Sámuel más vállalkozást folytatott.

2004 május 9.-én –nem akarok szerénytelen lenni- kezdeményezésemre, melyet már 2001-ben a Falu Milleneumi ünnepségén tartott beszédemben javasoltam, menőrára emlékeztető emlékfal épült Bagolyukban. A fal recski kőből van, mely ugyancsak jelképnek tekinthető. Anyagi segítséget S G biztosította, akit Önök jól ismernek, mint a Kuratóriumuk Elnökét. Ő egyébként Egerben született és élt gyermekkorában. Természetesen lényeges volt, hogy ötletünket felkarolta a Hevesmegyei Önkormányzat Elnöke, S T , aki egyben ennek a területnek szocialista országgyűlési képviselője. Nem beszélve a helyi Polgármesterről –Egyed Zsigmondról- aki még fizikai munkájával is hozzájárult az emlékhely kialakításához. Különben építésztechnikusi képzettségének köszönhetően hihetetlenül olcsón történhetett meg a kivitelezés.

Az avató ünnep a környék falubeli lakói közös ünnepe volt. S G volt az ünnepi szónok, V S J rk. Izraeli-Nagykövetasszony pedig a márványtáblát leplezte le, amelyiken egyetlen mondat adja tudtul mindenkinek , aki itt –a 25-ös műúton- megáll:”1944 május 9 és június 9 között ezen a helyen gettóba zárt és innen deportált 1285 zsidó emlékére.-2004-.,

Az emlékhely és környéke tiszta, rendezett és megbecsült. Kövek tanúsága szerint sokan látogatják. A helyi Önkormányzat a mult év végén kibocsátott képes levelező lapon helyet adott az emlékfal /emlékhely/ képének is.

Befejezésül: Három és féoldalas /A/4/ dolgozatomat egyébként, amenyiben garantálják szerzőségemet, szívesen rendelkezésükre bocsátom. Kérdés: van-e a Levéltárnak saját, belső publikációra lehetőség, vagy egyszerűen kéziratként kezelnék anyagomat?

Április 18.-tól november elejéig Szúacson tartózkodom /3338, Kossuth-u 76. Tel: 06-36-485-921/
Budapesti címem: 1122 Magyar jakobinusok-tere 6. III.e.1. Tel.: 355-5616/.

Budapest, 2005. Április 10.

Helena
Dr. K F
Ny. főiskolai tanár